

AMATŐRÖK – NEM DILETTÁNSOK

Mannheimben tavaly a játékfilm-kategóriában bemutatottak egy filmet: amerikai fiatalember ült egy fotelban a tükör előtt, s a tükörre egy 16 milliméteres kamera nézett. A fiatalember bejelentette, hogy most önmagáról készít filmet. Bemutatta kamerája technikai rajzát is, nemkülönben a szobát, a szertőjét, az utcát és a munkahelyét. Körülbelül itt tartott a film a negyvenötödik percben, mikor kijöttem a vetítésről, arra gondolva, hogy amatőrfilmeket majd otthon nézek. Ez a film kapta az 1967. évi manheimi nagydíjat.

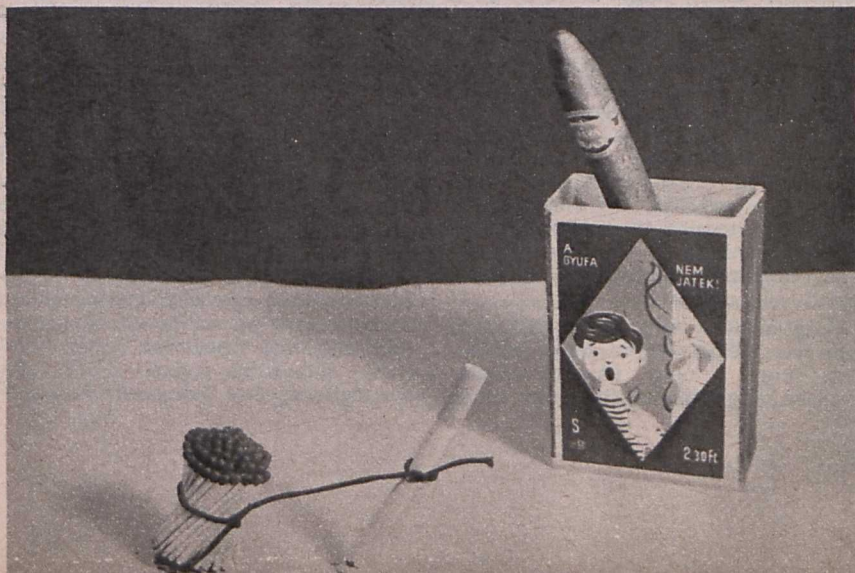
El kellett mondanom ezt a történetet, két okból is. Magyarországon az amatorság mindig valami pejoratív felhangot kap — most jövök rá, én is így használtam két mondatnál előbb —, pedig semmi ok összekeverni a dilettantizmussal. A másik ok: a manheimi nagydíj nem egyedülálló véletlen, sok olyan jelenség mutatkozik a világ filmművészetében, amely azt mutatja: kezdenek elmosódni a határok a film területén, a profi és az amatőr művészek között. A Filmkultúra legutóbbi számának érdekes cikkéből kiderül, hogy az amerikai „Föld — alatti film” jellegzetesen amatőr mozgalom, de bemutatnak hamarosan Magyarországon egy nyugat-német filmet Minden évben újra

címmel, amelynek egyes díszletmotívumaival a producer müncheni Samoni-család schwabingi lakásában találkoztam. A teljesen profi film — Ulla Jacobsonnal a főszerepben — amatőr körülmények között készült.

Talán nem fölösleges egyszer erről is szót ejteni, mivel a magyar közvélemény meglehetősen régimódi gondol az amatőr mozgalomra. Persze, nálunk mások a körülmények: nem egy tőkés producer ellenében kell amatőr módon a művészfilmeket létrehozni, másrészt nem olyan olcsók az amatőrfilmzés feltételei, hogy olyan tömegmozgalom alakulhatott volna ki, amelynek széles alapjain a profi filmmel egyenértékű művek is születnének. (A legjobbak egyébként is rendszerint a Főiskolán kötnek ki, hiszen Herskó János nemcsak általános érdeklődésének enged, mikor immár hetedik esztendeje végigül — és vitatkozik — három délutánt és éjszakát az amatőrfilm fesztivál szürijében.)

Nos tehát, arról nincs szó, hogy a magyar amatőrfilmes mozgalom profi babérokra pályázna, de az év termése mindenestre azt mutatta, hogy az átlagszínvonal egyre biztatóbban emelkedik. A filmek többsége eléri azt a technikai minimumot, amely nélkül szólni se na-

Dr. Gulyás János: Hol volt, hol nem volt

Szőnyi Mihály: Mercedes

gyon érdemes ezekről a produktumokról — s amely minimummal néhány éve a legjobbak sem rendelkeztek —, de ami ennél lényegesebb: akadt minden műfajban jó néhány olyan film, amelyik eredeti, szellemes, nagy lehetőségeket biztosító ötletre épült, s nem kevés közülük többé vagy kevésbé ki is használta ezeket a lehetőségeket.

Szabadjon most mellőzni a protokoll sorrendet, tehát a díjazottak listájának menetét, jóllehet zsűritagként magam is részt vettem ennek kialakításában. A hivatalos sorrend helyett — amely végül is közös döntés alapján született — a magam szubjektív élményei nyomán szeretnék beszámolni néhány filmről.

Elsőként Káldy László *Négy évszak* című, színes, nyolc milliméteres kis etüdjéről. Káldy László ismerte a svájci *Négy évszakot*, amely Vivaldi zenéjére és színes tájfelvételekre épült, s mégis vállalkozott arra, hogy filmjét ő is Vivaldi zenéjére készítse. Igaz, megtoldotta egy ötlettel: nemcsak a természet, hanem egy ifjú pár szerelmének négy évszakát is bemutatta. Szépen, egészségesen és vonzóan. Mindezt pedig nyolc milliméteres kamerával, olyan színes technikával, kameramozgatási bravúrral — például két-három percet együtt szánkózik a gép a fiú és a lány szánkójával —, a színek, ruhák, hátterek precíz komponáltsággal, világításával.

Alig lehetett elhinni az Egyetemi Színpad eléggé terjedelmes nézőterén, hogy a nagy vászon, meglehetősen nagy távolságból, egy nyolc

milliméteres kis celluloidszalag szemmel nem is átlátható kockáiból kapja a képet. A filmért alkotója az operatőri aranydíjat kapta, de ha kicsit visszaszorítja a természet „túltengését” és szereplői színészi készségével egy kicsit több szerencséje van, akkor mozikba kívánkozó, kitűnő film lehetett volna belőle.

A nagydíjat nyert *Mercedes* rendezője, Szőnyi Mihály nem vonultatott fel ilyen bravúrokat, valamilyest jártabb utat használt. Portréfilmet készített egy hórihorgas garázsmeister fiúról, ahol a képek az autókkal bajlódó, mindennapjait élő, otthonában matató, félig még gyerekemberről szólnak, a szöveg pedig, teljesen aszinkronban, a fiú önvallomása: hogyan látja önmagát, helyzetét, kapcsolatait, jövőjét. A módszerben semmi szenzáció, de mert a film készítője — egyetemistaként egy nyáron a garázsmeister fiú beosztottja volt — alaposan megismerte filmje alanyát, olyan kedves, életteli, szociológiailag is rendkívül érdekes, jó humorú dokumentumfilmet készített, hogy a hivatásosoknak is becsületére válna.

Hasonló módszerrel készített dr. Oláh Imre hajdúböszörményi amatőrfilmes *Egyedül* címmel portréfilmet egy fiatal tanyasi tanítóról, aki a kocsmában konyakkal önti magába a bátorságot, hogy ismét és ismét nekivágjon a tizkilométeres útnak, vállalja újból és újból emberi igényeinek sutbavágását, hogy a reá várakozó tanyasi gyerekek ne csalódjanak. A probléma itt talán mélyebb és súlyosabb is volt, mint a nagydíjas Mercedesnél, de a képanyag egy fokkal halványabb, mint annál. (Az *Egyedül* kiemelt aranydíjat, tehát lényegében a második helyet szerezte meg.)

Ötletben, kivitelben, képtechikában, mozgásban egyaránt a legjobb színvonalon mozgott dr. Gulyás László *Hol volt, hol nem volt* című animációs filmje. A házat építő, békés életet élő, egyszerű gyufaszálakat az agresszív szivar és az őt kiszolgáló cigarettá testőrsége ismét és ismét háborúba viszi; hol demagógiával, hol kényszerítő eszkö-

zökkel. Az eredmény mindig szörnyű pusztulás, de a gyufák mindig újrakezdek. Kár, hogy a készítő nem élt a kézenfekvő ötlettel, hogy a gyufák — miközben maguk is elégnék — meggyújtják a szivart és a cigarettákat. (Ez a film is aranydíjat kapott.) Így is rendkívül precíz, a zenével kitűnően együtt élő, minden összetevőjében rendkívül színvonalas produkciót láttunk.

Hogy az amatőrfilmek — nagyon helyesen — felfedezték az animációs filmek számukra kedvező feltételeit, azt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy sokan éltek, meghozták igen színvonalasan ezekkel a lehetőségekkel. A negyedik aranydíjat is animációs — ez alkalommal rajz — film kapta, Dozvald János *Ósmagyar hirdetője*. Kitűnő rajzi megoldások, remek humor, egy reklámfilm megjelenési formájában, ahol a Rákóczi-túróstól a Lehel-hűtőszekrényig és a Hunyadi-keserűvizig minden reklámötletnek többértelmű történelmi iróniája van. Ugyanolyan jó reklámfilmnek, mint a hősködő magyar történelemszemlélet paródiájának.

Ezek voltak a legjobbak, s mögöttük is sok olyan produkció sorakozik, amelyek csak megvalósításuk következetességében, technikai színvonalban vagy az amatőrök számára mindig a legnagyobb problémát okozó színészvezetési gondok miatt keltek némi csalódást. *Odu* címmel például (Nagy László János) majdnem teljes sikerrel oldotta meg a készítő, hogy egy művészt alkotásain és munkáján keresztül teljes emberi karakterében jellemezzen. Ugyanezt lehet elmondani Gulyás János *Elnevezték prófétának* című produkciójáról, vagy Buglya Sándor két tanyasi öreget bemutató *Egy napjáról*. A *Szín és forma* (Máthé Tibor), ha nem nyújtja végtelenül hosszúra filmje fekete-fehér befejezését, nagyszerű példáját adhatta volna a mozgó, zenére vágott „filmfestménynek”. Őszi tájakat bemutató, éles és éleltenített képeivel komoly zenei-képzőművészeti élményt adott. A *Moszkvai hétköznapiak* (Vadas Róbert) bebizonyította, hogy egy amatőr is felfedezhet valami újat a szovjet főváros ezerszer fényképezett jel-

Buglya Sándor: Egy nap

legzetességei között. A *Kékkfestés* (Lakatos József) egy kiváló mesterség technikai képleírása mellett érdekes emberi portrét is rajzol e kiháló szakma legöregebb mestereiről.

Talán feltűnt, hogy a felsoroltak között nem szerepelnek játékfilmek. Nem véletlenül — bár az ezüst díjak között játékfilmes jutalmazottak is vannak —, hiszen itt kell az amatőröknek a legnagyobb anyagi, művészi, technikai problémákkal szembenézniük. Szerencsére azért el lehet mondani, hogy igényeikben, ötleteikben, s bizonyos részletmegoldásaikban ezek az amatőr játékfilmek is a réginel jóval magasabb átlagszínvonalat képviseltek. S a hangsúly most valóban az átlagon van, mert ezt ugyanúgy el lehet mondani az ezüstdíjat nyert *Telefonról* és *Magánéletéről* (mindkettő Jeles András és Kardos Sándor közös műve), mint a nem díjazott *Egy bolond fiúról* (Gárdos Péter), az *Uraim! Cinema verité-ről* (Káldi László—Herczenik Péter) és a *Tanítványok-ról* (Gulyás Gyula).

Összegezőképpen hát meg lehet állapítani, hogy ha nálunk nem is lehet — és nincs is rá szükség — összekeverni az amatőröket és a profikat, nagyon érdemes arra odafigyelni, amit ezek a hobby rokon-szenves megszállottságával, minden áldozatot vállaló amatőrök csinálnak. Odafigyelni, nem az emberi erőfeszítést megillető általános tisztelettel, hanem a műalkotás létrehozóinak kijáró érdeklődéssel. Mert igaz, hogy amatőrök, de nem diletánsok.

BERNÁTH LÁSZLÓ